

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ТЕХНІКИ ГРАФІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЯ ГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної форми навчання спеціальності
023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2021

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Техніка графіки та технологія графічних матеріалів» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання спеціальності 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. : О. М. Іванов, В. С. Літовко. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 20 с.

Укладачі: ст. викл. О. М. Іванов, асист. В. С. Літовко

Рецензент

О. Ю. Оленіна, доктор мистецтвознавства, професор кафедри дизайну та образотворчого мистецтва Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

*Рекомендовано кафедрою дизайну та образотворчого мистецтва,
протокол № 6 від 11.10.2021.*

З М І С Т

Вступ.....	4
1 Графіка як образ в образотворчому мистецтві.....	5
2 Техніка та типи гравюр.....	6
2.1 Плоска гравюра (літографія).....	7
2.2 Глибока гравюра (офорт).....	8
3 Висока (рельєфна) гравюра.....	9
3.1 Гравюра на дереві (ксилографія).....	9
3.2 Гравюра на лінолеумі (ліногравюра).....	10
3.2.1 Матеріали та інструменти для ліногравюри.....	10
4 Види друкарських верстатів.....	11
5 Технологія друку чорно-білої ліногравюри.....	14
5.1 Технологія друку кольорової ліногравюри.....	15
Список рекомендованої літератури.....	17
Глосарій	18

ВСТУП

Графіка як один із видів мистецтва має специфічну мову, основними художніми засобами якої є лінія та пляма. Але за всієї своєї умовності графіка дозволяє передати найрізноманітніші відтінки людських почуттів та емоцій. Особливо багата на такі виразні засоби друкована графіка, що дає можливість тиражування, проте не позбавляє кожен відбиток оригінальності авторського твору, що вийшов.

Мета: ознайомити студентів з одним із видів образотворчого мистецтва – графікою. У змісті посібника дається опис видів графіки та технологій створення творчої роботи у техніці ліногравюри. Знайомство є технологією ліногравюри дозволить студентам самостійно вилупити як чорно-білу, так і кольорову ліногравюри. Формування спеціальних компетенцій для організації художньо-педагогічного процесу навчання станковій графіці як одному з видів образотворчого мистецтва в освітніх установах різного виду.

Уміти: відтворювати за допомогою художньо-графічних засобів практичні завдання; образотворчі засоби й техніку; виконувати композиції в техніці чорно-білій та кольоровій ліногравюри, гравюрі на картоні та в техніці «суха гілка»; основні характеристики тону; техніку моделювання простору за допомогою тону.

У цих методичних рекомендаціях подано порядок виконання практичних завдань.

Практичні заняття включають атестацію студентів за підсумками виконаних завдань за теоретичним курсом, тестовий контроль, розгляд недоліків виконання практичних завдань.

Під час проведення практичних занять студенти можуть здійснювати ескізні пошуки в техніці ручної графіки. Загальна структура практичного курсу з дисципліни «Техніки графіки та технологія графічних матеріалів» узгоджена з робочою програмою.

1 ГРАФІКА ЯК ВИД В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

Графіка (грец. Graphike, от grapho – пишу, креслю, маляю)- вид образотворчого мистецтва, що включає малюнок і друковані художні твори (різноманітні види: гравюри), які ґрунтуються на мистецтві малюнка, але мають власні образотворчі засоби та виразні можливості.

Графіка як вид образотворчого мистецтва має специфічну мову, основними художніми засобами якої є лінія та пляма. Тому у графіці величезне значення має те, як проведена лінія, як вона «звучить», яка пляма за формою, тоном і особливо фактурою.

Мистецтво графіки має багато спільного із живописом. І тут, і там використовуються певне зображення на площині. Художник-графік, як і будь-який художник, повинен знати закони перспективи, добре вміти малювати. Саме малюнок становить основу і графіки, і живопису. Але в живописі головне колір, колорит, насиченість. У графіці малюнок стає самостійним видом мистецтва. Ось чому особливу роль у графічному творі відіграють лінія, штрих та пляма. Колір використовується не завжди й не у всіх видах графічного мистецтва.

За призначенням розрізняють станкову, книжкову та газетно-журнальну, прикладну графіку та плакат. За технікою графіку поділяють на малюнок та друковану графіку. Головна особливість друкованої графіки – тиражування.

Спочатку термін «графіка» вживався лише стосовно письма та каліграфії. Нове значення він отримав наприкінці XIX – початку XX століть у зв'язку з бурхливим розвитком промислової поліграфії та поширенням каліграфічно чіткого, контрастного лінійного малюнка, найбільш зручного для фотомеханічного відтворення у книзі й журналі.

Тоді графіка визначилася, як окремий вид мистецтва, в основі якого лежать пляма, лінія та штрихи, контраст чорного та білого. Не менш важливим у графіці є тло паперу (за визначенням В. А. Фаворського – «повітря білого аркуша»).

Активну роль у графіці відіграють фактура матеріалів, специфіка графічних технік та прийомів, що створюють багаті простори та світлотіньові переходи, чіткість та гнучка контрастність, нюансність та декоративна кидкість.

Дуже часто в реалістичних зображеннях, лінія і пляма можуть не відповідати своїм реальним прототипам, а лише натякати на них, у чому і полягає вся краса графічного твору. Розглядаючи графічний аркуш, ми стежимо за грою ліній та фактур, які, крім волі художника-гравера, відображають випадкові та несподівані ефекти, наприклад під час технологічного процесу друкування відбитків. Також важливу роль відіграє сам технологічний процес, тобто «сліди», які залишаються під час друкування, що створює особливий образ твору.

Враження від отриманого відбитка залежить ще від тону паперу, його кольору, фактури, а якщо те саме зображення нанести на тканину, камінь або метал, враження може кардинально змінюватися. Головне для майстра – домогтися особливої вібрації світла шляхом поєднання ліній і фактур. Однак варто уникати надлишку різних прийомів та фактур на одному аркуші.

2 ТЕХНІКА ТА ВИДИ ГРАВЮРИ

Необхідно розрізняти три основні типи гравюри:

1. Плоска гравюра (літографія).
2. Глибока гравюра (різцева чи різні види офорту).
3. Висока або рельєфна гравюра (на дереві, лінолеумі чи металі) (рис. 1).

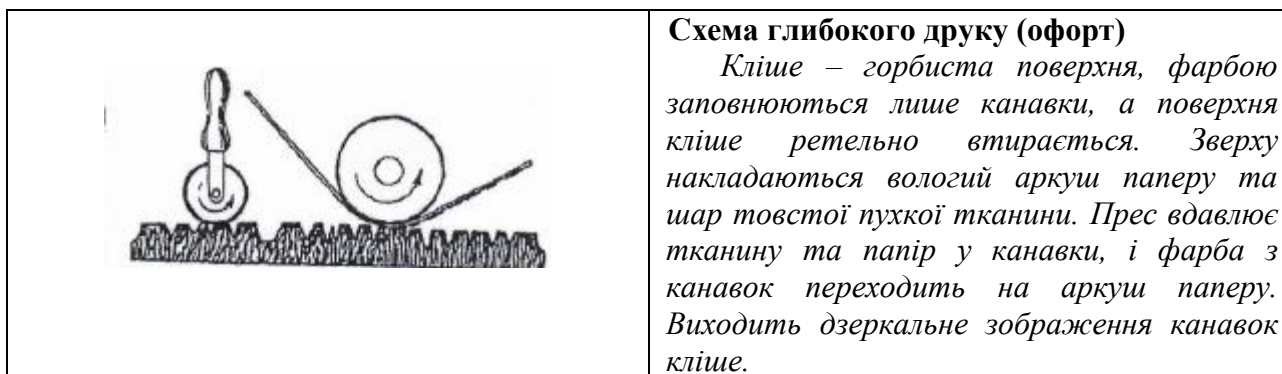
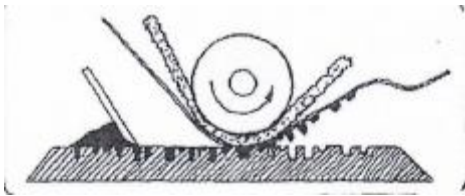
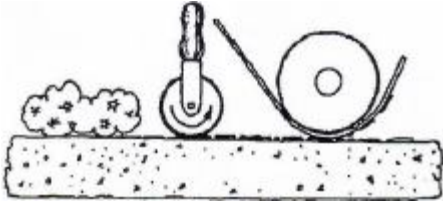

Рисунок 1 – Схема глибокого друку (офорт)

	<p>Схема високого друку (гравюра) <i>Кліше є горбистою поверхнею, на яку валиком або плоским тампоном наноситься фарба. Канавки залишаються порожніми. Зверху кладеться аркуш паперу і притискається пресом. Виходить дзеркальний портрет горбків кліше</i></p>
	<p>Схема плоского друку (літографія) <i>Плоский друк заснований на хімічній неоднорідності поверхні кліше. При нанесенні на зволожену поверхню кліше валиком спеціальної фарби вона прилипає лише до зажирених місць, а з вологих скочується. Папір до кліше притискають літографським пресом. Відбиток – дзеркальний портрет зажирених ділянок</i></p>

Продовження рисунка 1

2.1 Плоска гравюра (літографія)

Літографія з'явилася наприкінці XIII століття у Німеччині і стала дуже популярною у XIX столітті. Особливої привабливості літографії надає те, що вона вимагає від художника специфічних гравірувальних навичок.

На відшліфовану й дещо зазернену (до легкої жорсткості) поверхню особливого літографського каменю (вапняку) наносять малюнок спеціальним літографічним олівцем або спеціальною літографічною тушшю, а потім злегка протрують поверхню каменю кислотним складом, далі до каменю особливим літографським пресом притискається папір – і відбиток готовий. Також замість каменю можна використовувати металеві пластини, друкуючи на них на звичайному офортному верстаті, проте відбитків можна отримати близько двадцяти-тридцяти штук.

Майстри літографії:

– Анрі де Тулуз-Лотрек (1864–1901) – французький художник, майстер графіки та рекламного плакату;

– П'єр-Огюст Ренуар (1841–1919) – французький живописець, графік та скульптор;

- Анрі Матісс (1869–1954) – французький художник та скульптор;
- Марк Шагал (1887–1985) – російський та французький художник;
- Пабло Пікассо (1831–1973) – іспанський художник, скульптор, графік, театральний декоратор, кераміст та дизайнер;
- Сальвадор Далі (1904–1989) – іспанський живописець, графік, скульптор, режисер, письменник.

2.1 Глибока гравюра (офорт)

Офорт (французькою «о» – «вода», «форте» – «міцна») – техніка виготовлення металевого кліше за допомогою кислоти та вид гравюри на металі, де заглиблені елементи друкованої форми створюються шляхом травлення металу кислотами.

На відполіровану цинкову або мідну пластину наносять кислототривкий лак, сталевую голкою продряпають шар лаку по лініях майбутнього зображення до металу. Потім поміщають пластинки в кислоту, при цьому утворюються заглиблені друкуючі елементи. Заглиблення заповнюють фарбою, укривають зволоженим папером і потім роблять відбиток на верстаті. Травлення можна повторити задля досягнення бажаної градації тонів.

Також існують офортні техніки: травлений штрих; акватинт; резерваж, лавіс, м'який лак, суха голка, мецо-тінто (чорна манера), олівцева манера, пунктирна манера, різцева гравюра.

Майстри офорту:

- Альбрехт Дюрер (1471–1528) – німецький художник;
- Франсіско Гойя (17461–828) – іспанський художник та гравер;
- Василь Васильович Мате (1856–1917) – російський художник, гравер;
- Кете Кольвіц (1867–1945) – німецька художниця, графік та скульптор;
- Георгій Семенович Верейський (1896–1962) – російський художник та графік;

- Іван Іванович Шишкін (1832–1898) – російський художник-пейзажист, живописець, рисувальник та гравер-аквафортист;
- Сальвадор Далі (1904–1989) – іспанський живописець, графік, скульптор, режисер, письменник.

3 ВИСОКА (РЕЛЬЄФНА) ГРАВЮРА

3.1 Гравюра на дереві (ксилографія)

Ксилографія (давню грецьк. «ксило» – «дерево» і «графо» – «пишу», «малюю») – вид друкованої графіки, гравюра на дереві, найдавніша техніка гравірування по дереву або відбиток на папері, зроблений з такої гравюри.

На відшліфовану поверхню дошки (кліше) наноситься малюнок, після чого лінії цього малюнка обрізаються з обох боків гострим ножом, сам штрих залишається недоторканим, а фон вибирається широкими стамесками. Після цього дошку заковчують спеціальною фарбою та виконують відбиток на папір.

Історія дерев'яної гравюри розпочалася дуже давно. Батьківщиною її вважається Китай. У Європі появу гравюри відносять до XIII століття. XV–XVI століття – час розквіту гравюр на дереві, що дав низку чудових майстрів, які збагатили образотворче мистецтво новими формами графічних рішень. Ксилографію поділяють на повздовжню та торчакову (з'явилась у XVIII столітті).

Майстри ксилографії:

- Альбрехт Дюрер (1471–1528) – німецький художник;
- Ганна Петрівна Остроумова-Лебедєва (1871-1955) – російська художниця, графік;
- Павло Якович Павлінов (1881–1966) – російський художник, графік;
- Володимир Андрійович Фаворський (18986–1964) – російський художник, графік;
- Федір Денисович Костянтинов (1910–1997) – російський художник, графік.

3.2 Гравюра на лінолеумі (ліногравюра)

Ліногравюра – один із способів високого друку. Лінолеум виник наприкінці першого десятиліття ХХ століття. Для створення великих за розміром декоративних композицій митці Європи давно шукали подібний матеріал, здатний замінити дорогі клеєні, торчакові та повздовжні дошки (кліше). Таким матеріалом виявився лінолеум – він добре «тримає» лінію та легко віддає фарбу під час друку.

Гравюра на лінолеумі може бути чорно-білою та кольоровою.

Серед перших художників Росії, хто серйозно зайнявся лінолеумом, як матеріалом, придатним для гравірування, і вивчив його технологію, був І. Н. Павлов (1872–1951). Різці по дереву він пристосував для роботи на новому матеріалі, винайшов акватипію (друк водяними фарбами з лінолеуму), що припускає величезні тиражі – до 280 тисяч екземплярів.

В. Д. Фалієєв (1879–1943) у своїх гравюрах, надрукованих вручну, виявив нові можливості застосування олійних фарб, що вкривають, досягаючи значних декоративних ефектів і застосовуючи нові для того часу прийоми «очування».

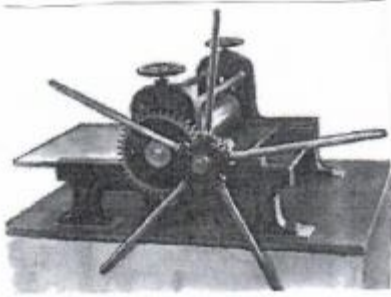
Після революції великий внесок у техніку гравюри на лінолеумі зробили такі майстри, як І. А. Соколов, Н. І. Піскар'єв, В. А. Фаворський, П. М. Страносов, А. І. Кравченко та ін.

3.2.1 Матеріали та інструменти для ліногравюри

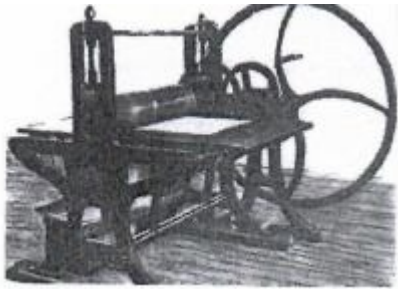
Друкарський верстат складається з талера та металевих валів.

Талер – це міцна, рівна дошка, розмір якої визначає розмір усього верстата. Талери становлять собою важкі металеві дошки-плити, товщина яких забезпечує гарантію від будь-яких прогинань. *Металеві вали* можуть бути порожніми, але з товстими, міцними стінками. *Нижній вал* робиться дещо з більшим діаметром, ніж верхній. Діаметр валів має значення. Якщо верхній вал занадто тонкий, він не буде достатньо плавно накручуватися на дошку. Поверхня талера та валів повинна бути абсолютно гладкою, позбавленою вм'ятин та прогинів. Між гвинтами та підшипниками верхнього вала робляться прокладки зі шматочків картону, що надають тиску пружність та еластичності.

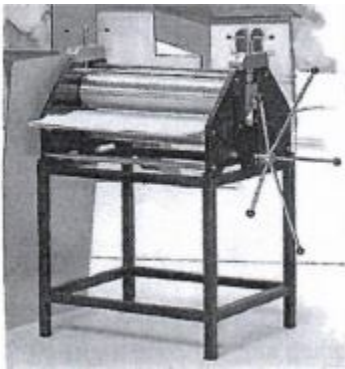
4 ВИДИ ДРУКАРСЬКИХ ВЕРСТАТІВ

а

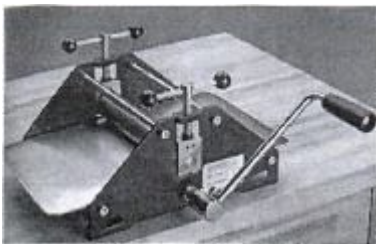

б

в

11

г

Рисунок 2 – Види верстаків

*а – настільний друкарський верстат; б – великий офортний верстат;
в – сучасний великий офортний верстат; г – шкільний офортний верстат*

Лінолеум буває різної товщини; для гравірування підходить лінолеум завтовшки від 1,5 до 4 мм. Для різьби обирають лінолеум без малюнка і

шліфують його шмергелевим папером (№ 0) до матової поверхні. Шліфувати лінолеум потрібно поступово по всій поверхні, не роблячи перепусток. На неохайно відшліфований лінолеум фарба накочується нерівно, і буде важко зняти відбиток. Після шліфування лінолеум треба промити водою і протерти сухою ганчіркою. Зберігати лінолеум потрібно в розгорнутому вигляді, нарізавши у потрібному форматі та поклавши під прес. Якщо лінолеум довго залишається в згорнутому вигляді, він коробиться при гравіруванні, що заважає роботі.

Різець є основним інструментом гравірування на лінолеумі, жало якого в розрізі має вигляд трикутника. Таких інструментів бажано мати два і більше для виконання тонких і для ширших ліній. Кутові різці є основними інструментами отримання різної сили тону при гравіруванні. Далі йдуть напівкруглі різці різної ширини, серед яких широкі слугують для того, щоб виймати білі місця, вузькі для обведення чорних ліній і отримання різних фактур і тону.

ВИДИ РІЗЦІВ

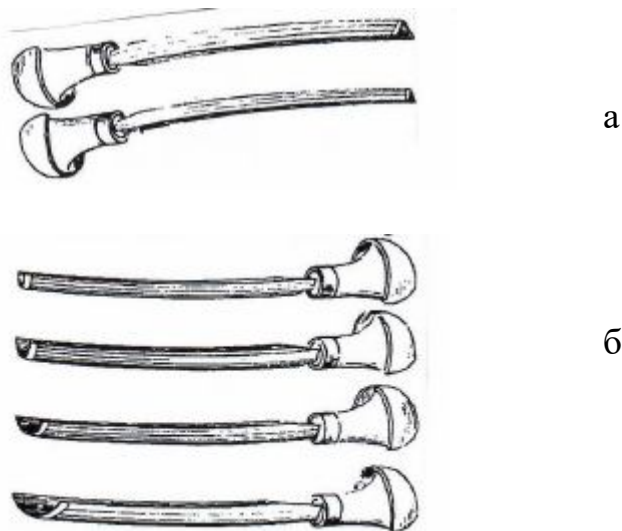

Рисунок 3 – Види різців
а – кутові; *б* – напівкруглі

В інструментів для лінолеуму заточують лише кінці; при цьому інструменти повертаються довкола головної осі; у кутових стамесок заточують лише боки. При роботі кутовим різцем необхідно стежити за тим, щоб лінія була без зазубрин. Врізаючи лінії хвилясті та круглі, необхідно повертати дошку, а не різець. Під час роботи широкою стамескою ліву руку потрібно обов'язково прибирати, щоб у разі несподіваного зриву стамески уникнути порізу.

Перш ніж приступити до гравірування за власним малюнком, бажано зробити пробу кожного інструмента і з'ясувати його можливості. Зробити це можна на обрізках або на маленькому шматку лінолеуму.

Робота кутовим різцем

Рисунок 4 – Вид різця

Валик друкований для накочування фарби на дошку буває трьох видів:

а) масовий, тобто складений з желатину, клею та гліцерину; його відливають зазвичай у друкарнях;

б) гумовий, який здебільшого слугує для наклеювання фотографій та продається у фотомагазинах;

в) шкіряний, який можна зробити самому.

Фарби. Використовувані для гравюри фарби повинні бути друкарськими або художніми. Палітра для малювання фарб багатша за друкарську, але з них необхідно видаляти олію, видавлюючи потрібну кількість фарби на пропускний папір, залишивши фарбу приблизно на 12 годин.

Міцна оліфа або рослинна лляна олія необхідні для розрідження фарби.

Папір для гравюри має бути слабо проклеєним та м'яким. Найоптимальніший варіант – офсетний папір. Щоб визначити ступінь проклеюваності паперу, треба змочений водою палець прикласти до аркуша. Якщо вода ввібралася швидко, папір слабо проклеєний. За відсутності зазначеного вище паперу, можна використовувати звичайний папір для малюнка, ватман або папір для офісної техніки.

Товсте скло або мармурова плита застосовуються для розкочування фарби.

Бензин, уайт-спірит або розріджувач № 1 – для живопису, ними змивають фарби з дошки та валика.

Полотняні ганчірки – для змивання фарби з дошки.

Копірка – для копіювання зображення, з кальки на лінолеум.

Калька (тонка, прозора) – для копіювання зображення з лінолеуму.

Гелеві ручки – червона та чорна.

Скотч – для фіксації копірки та кальки на лінолеум.

Художні матеріали та інструменти – туш, гуаш, тріска, мастихін та інше.

5 ТЕХНОЛОГІЯ ДРУКУ ЧОРНО-БІЛОЇ ЛІНОГРАВІЮРИ

Невелика кількість чорної друкарської фарби розтирається ножом чи мастихіном на склі чи мармуровій дошці. Якщо фарба дуже густа, можна додати трохи оліфи, олії або прозорих друкарських білил.

Перш ніж класти фарбу на валик, перегляньте, який папір приготований для друку. Якщо гладкий, фарби потрібно небагато, якщо шорсткий та пухкий, фарби необхідно покласти трохи більше.

Фарба на валик накладається рівномірно тонким шаром. Потім вона розкочується валиком по склу чи мармуровій плиті. При цьому валик перевертається ліворуч і праворуч декілька разів для отримання рівномірного барвистого шару. Потім беремо валик в руку і починаємо поступово

розкочувати фарбу на кліше – то від себе, то до себе. Коли фарба накочена, кліше потрібно розмістити на талер друкарського верстата. Потім аркуш паперу накладається на лінолеум і пропускається через верстат.

Коли друк закінчено, папір із кутка тягнемо дещо до себе та знімаємо (не потрібно знімати папір із дошки ривком).

5.1 Технологія друку кольорової ліногравюри

Кольорова ліногравюра може мати різну кількість кліше (фарб) залежно від тих завдань, які ставить перед собою художник-гравер. Якість ліногравюри, звісно, залежить від кількості фарб, а вираження теми – від яскравості засобів. При визначенні кількості кліше треба завжди мати на увазі, що накладання фарби на фарбу дає новий, *похідний колір*, а кілька фарб дадуть низку нових похідних кольорів. Якщо ми візьмемо три основні кольори – синій, червоний, жовтий, то при накладанні один на одного вони дадуть похідні: зелений, фіолетовий, помаранчевий. При гравіруванні не потрібно вирізати місця для кліше, куди колір входить як похідний. Наприклад, якщо потрібен зелений, треба залишити на дошці синій та жовтий, а синій, червоний та жовтий, з'єднані разом, дадуть складний за тоном густий темний колір.

Навіть накладання будь-якої фарби на чорний колір змінює колір у бік теплого чи холодного.

Існує два способи виконання кольорової ліногравюри.

Перший спосіб – гравюра будується на контурі, який є основною дошкою, інші кольори доповнюють контур. *При другому способі* малювальна основна дошка не використовується, а є лише всі фарби у комплексі, доповнюючи одну, вони дають закінчене колірне рішення у відбитку.

Прийоми друку кольорової ліногравюри переважно ті самі, що й у чорно-білій ліногравюрі. Фарби для кольорової ліногравюри розводяться оліфою або прозорими білилами. Залежно від задуму художника гравюра друкується або криючими (масляними), або прозорими фарбами. Як виняток, в одному прийомі можна поєднати і ті, й інші фарби. При прозорих фарбах

друкування починають із контурної дошки, при криючих – зі світлих; щоразу послідовність роботи визначається творчим задумом художника; основна контурна дошка «гасне» у кольорі, якщо її друкувати першою.

У кольоровій ліногравюрі іноді застосовують так зване розочування: на один бік валика кладеться, припустимо, сірий, а на інший бік – синій колір; розкочуючи фарбу на валику і наочуючи її на дошку, не можна зміщувати положення валика. Тоді при відбитку один колір може переходити в інший, наприклад сірий в синій, даючи на одній дошці два різні кольори.

Друкуючи кольорову ліногравюру на звичайному, слабо проклеєному папері, дають кожній фарбі просохнути не менше доби. На спеціальному папері для гравюри (наприклад китайської) можна друкувати три фарби поспіль, а решту – на другий день. Малювальну фарбу, якщо вона друкується останньою, необхідно наносити лише на сухий шар попередніх фарб. Послідовність друку дошок може бути різною: можна починати з малюючої та піддруковувати до неї інші, і навпаки.

Найпростіший спосіб змішування фарб у кольоровому друку такий. Взяти картон (товщина картону повинна співпадати з товщиною лінолеуму), із заздалегідь підготовленим вікном, вирізаним так, щоб туди вільно вміщався формат лінолеуму. На цьому картоні у верхньому кутку від вирізаного вікна роблять відступ на 3–5 см угору і подають нотатки олівцем. Отримаємо кут, за яким можна орієнтуватися під час друку кольорової ліногравюри.

Пошуки кольорового рішення із вирізаних дошок – завершальна робота у кольоровій ліногравюрі, тому зазвичай після першої спроби роблять другу, третю тощо.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лагутенко О. Українська графіка ХХ століття : [навч. посібник] / Ольга Лагутенко. – Київ : Грані-Т, 2011. – 184 с. : іл.
2. Лагутенко О. Українська графіка першої третини ХХ століття: [монографія] / О. Лагутенко. – Київ : Грані-Т, 2006. – 240 с. – ISBN 966-2923-14-4.
3. Савахата Л. Гармонія кольору : довідник / Л. Савахата. – М. : АСТ; М. : Астрель, 2007. – 184 с. : іл.
4. Дзуффі Стефано. Великий словник художників. Від А до Я / С. Дзуффі. – М. : Омега, 2008. – 512 с.
5. Дрю Джон. Управління кольором: керівництво для графічних дизайнерів / Дж. Дрю. – М. : Астрель. – М. : АСТ, 2008.

ГЛОСАРІЙ

Гравер: 1) майстер, який займається гравіруванням; 2) художник, який створює гравюри.

Гравюра (від франц. gravure): 1) друкований відбиток на папері (або подібному матеріалі) з пластини («дошки»), де нанесено малюнок; 2) вид графіки, що включає способи ручної обробки «дошок» та друкування з них відбитків.

Графіка (грец. «Graphike», від «grapho» – «пишу», «креслю», «малюю») – вид образотворчого мистецтва, що включає рисунок та друковані художні твори (різноманітні види гравюри), що ґрунтуються на мистецтві рисунка, але мають власні образотворчі засоби та виразні можливості. За призначенням розрізняються станкова, книжкова та газетно-журнальна, прикладна графіка та плакат. За технікою графіку поділяють на рисунок та друковану графіку.

Кліше («дошка») – рельєфне зображення на металі, дереві, пластмасі чи лінолеумі для поліграфічного відтворення ілюстрацій, креслень.

Ксилографія (давньо грец. «ксило» – «дерево» і «графо» – «пишу», «малюю») – вид друкованої графіки, гравюра на дереві, найдавніша техніка гравірування по дереву або відбиток на папері, зроблений з такої гравюри.

Ліногравюра – випукла гравюра на лінолеумі або на подібних до нього полімерно-пластичних матеріалах, за технікою близька до ксилографії.

Літографія (грец. «lithos» – «камінь» і «grapho» – «пишу», «малюю») – специфічний вид тиражної графіки, спосіб плоского друку, при якому відбитки отримують шляхом перенесення фарби під тиском із плоскої (нерельєфної) друкованої форми безпосередньо на папір; також здобуток, виконаний літографським способом.

Відбиток – відбиток тексту або графічного зображення на папері, картоні або іншому матеріалі, отриманий шляхом передачі фарби з друкованої форми під тиском.

Офорт (французькою «о» – «вода», «форте» – «міцна») – техніка виготовлення металевого кліше за допомогою кислоти та вид гравюри на металі, де поглиблені елементи друкованої форми утворюються шляхом протравлення металу кислотами.

Різець – (див. штихель).

Штихель (нім. «stichel») – інструмент для гравірування: тонкий сталевий стрижень ромбовидного, клиноподібного, напівовального перерізу зі зрізаним кінцем. Використовується в техніці різцевої гравюри, ксилографії тощо.

Екслібрис (лат. «Ex libris» – «із книжок») – книжковий знак, ярлик, який свідчить про приналежність книжки якомусь власникові. Наклеюється на внутрішній бік книжкової палітурки або обкладинки. З'явився у XVI столітті в Німеччині (у Росії – з поч. XVIII ст.). Розрізняють супер екслібрис, відтиснутий на палітурці або корінці книги, і паперовий екслібрис, розміщений на внутрішньому боці палітурки. Екслібриси бувають гербові, вензелеві (ініціали), сюжетні (пейзажі, архітектура тощо).

Естамп (франц. «Estampe», італ. «Stampa» – «друк», «відбиток») – літографський або гравюрний відбиток (зазвичай підписний авторський відбиток з друкованої форми), що є станковим твором художньої графіки.

Виробничо-практичне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ТЕХНІКИ ГРАФІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЯ ГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної форми навчання спеціальності
023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація)*

Укладачі : **ІВАНОВ** Олександр Миколайович,
ЛИТОВКО Валентин Сергійович

Відповідальний за випуск *О. Ч. Чирва*

Редактор *О. А. Норик*

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2021, поз. 106 М.

Підп. до друку 07.12.2021. Формат 60 × 84/16.

Електронне видання. Ум. друк. арк. 1,2.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: office@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.